

Літопис події

ПОВЕРНЕННЯ ПОЛІГРАФІЧНОГО ШЕДЕВРА

25 січня ц. р. в Національному музеї літератури України відбулася презентація унікальної “Книги, яку знищили” (Київ: Мистецтво, 2017) – спільного дітища художниці Тетяни Яблонської (сторіччя якої відзначали минулого року) та поета Івана Драча. Це відтворене знищене видання 1969 р., де були вміщені живописні твори Т. Яблонської, до кожного з яких І. Драч тоді написав поетичні рядки. Під час презентації альбому мені пригадалися і строгі “індекси заборонених книг”, і діяльність московських “справщиків”, які в XVII ст. редагували українські книжки, витравлюючи з них “странные речения”, зокрема латинницькі впливи, і спалені в Москві книжки Лаврентія Зизанія та Кирила Транквіліона Ставровецького. XX ст. поповнило методи й засоби боротьби з людською думкою спецфондами, закритими рецензіями, звинуваченнями в антирадянській діяльності, примусовим лікуванням у психлікарнях. За моєї молодості пустили під ніж дебютну збірку Василя Голобородька, через антиалкогольну постанову зі “Всесвіту” викинули підготовлені до друку поезії Гійома Аполлінера з циклу “Алкоголі”, порізали тираж збірника українських народних застільних пісень. Серед постраждалих видань – і живописний альбом Тетяни Яблонської з віршами Івана Драча.

Ми, студенти, прочули про її вихід і з нетерпінням чекали цієї миті. Проте книжка все не виходила й не виходила. Виявилось, що її “пустили під ніж”, тобто знищили весь тираж – 4000 прим. Розлучені, мов близнята, вірші І. Драча й картини Т. Яблонської друкувалися в збірках і альбомах. А от існувати разом їм не дали, бо вгледіли в цьому поєднанні якусь небезпеку, сенс якої здоровому глузду годі збагнути. І ось, ніби підтверджуючі давні слова К. Чуковського, що в Росії треба жити довго (як виявилось, не тільки в Росії, а й в Україні), ми зібралися, щоб привітати книжку.

Можна було б згадати про Фенікса, що відродився з попелу, проте доречнішим буде образ порізаних паперових стрічок, що склеїлися, щоб зашелестіти сторінками книжки з віршами зліва й картинами справа. Геніальна простота картин Т. Яблонської, яка творчо переосмислила т. зв. живопис на зворотному боці клейонок, і вірші Івана Драча, переповнені народнопісненими мотивами та образами, нарешті будуть існувати в єдності, доповнюючи одне одного. Ось, для прикладу, полотно Тетяни Яблонської “Лебеді” й вірш Івана Драча “Балада про двох лебедів”:

Ой чи то я Леда, ой чи то я Лада,
Аж на мене біл лебедик з небесонька пада.
Пада він та й пада, влада до упаду,
Ой на Леду білопінну, ой на білу Ладу.
Ой чи пінна Леда, ой чи панна Лада,

Аж на мене чорен лебідь з хмаровища пада.
Пада, паднем пада, не впиняє лету,
Ой на Ладу білопінну, ой на білу Леду.
Білоперса Леда, снігоперса Лада,
Ой чорнявич чи білявич зі мною ізвлада!?

Варто звернути увагу й на полотно Т. Яблонської “Наречені”, яке доповнює “Балада про мою дівчину”: тут переплівся поетичний опис зачаття красивої дівчини – з перчинкою, з лукавинкою – і процес малювання її портрета. Одне слово, що не полотно + вірш, то й відкриття дива. Жаль, що залишилися неоспіваними інші полотна Т. Яблонської, датовані 1960-ми роками, які додаються до реконструйованого альбому.

Так нам повернули неповторне поєднання вербального й візуального. Віднині й навіки вони нерозлучно житимуть для нас і для наших нащадків – і як поліграфічний шедевр, і як нагадування про часи, коли нещадна лапа цензора, комуністичного ідеолога могла безжально знищити шедевр – літературний, живописний, музичний, театральний, тобто замахнутися на вічне й неповторне. Господи, відведи нас від тих часів!

Микола Сулима
м. Київ

Отримано 13 лютого 2018 р.